

Küreselleşme ve Hayali Para Politikaları: Kalpazan Amerikan Finans Oligarşisinin İşleyişi Açısından Tüketimde Birlik ve Rakam Disiplini

Globalisation and Imaginary Money Policies: The Discipline of Unity and Digit in terms of Forger American Finance Oligarchy

Serdar Aydoğan

Özet: Bu makalede, kapitalizmin evrimi içerisinde ekonomik altyapının son durağı olan neo-liberalizmin küresel çapta dayatılarının yansımaları ana hatlarıyla tanıtılmaya çalışılmaktadır. Kapitalizmin tarihsel gelişimi içinde para emisyonu, antikçağda altın-gümüş-bronz sikke (meta-para) sürümüne, zamanla altına endeksli banknota ve en sonunda günümüzde de GSMH büyüklüğünün baz alındığı salt banknota doğru evrilmiştir. İçinde bulunduğumuz dönemde ABD merkezli olarak sınır tanımayan boyutlarda basılıp dünyayı kaplayan dolar çeşitli açılardan sorgulama konusudur. Bu sistemde sürekli tüketim tavsiye edilmektedir. Uluslararası şirketler aracılığıyla uygulanan yeni ekonomik politikalar hızla ulus-devletler üzerinde etkili olmaktadır. ABD kendi iç piyasasında dolanımda olan banknotlar ile yerküre üzerinde dolanan dolarların trafiğinin kontrolünü sağlamayı temel hedef olarak algılamakta ve bu amaçla politikalar sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Dolar emisyonu, sınırsız metalaşma, neoliberalizm, küresel para politikaları

Abstract: In this article, the reflections of the globally scaled impositions of the neoliberalism, which is the last stop of the economic infrastructure within the evolution of capitalism is presented in general terms. The emission of money within the historical development of Capitalism evolved into gold-silver-bronze coin (meta-money) circulation and gradually into the banknote indexed to gold and eventually into the pure banknote based on the quantity of GNP. Today as being USA centered, US dollar, which is minted in limitless dimensions and covers the whole world is an issue of questioning from various aspects. In this system constant consumption is suggested. The new economic policies applied through International companies have instantly been effective on nation-states. USA mainly aims to take control of the dollar traffic circulates on the earth with the banknotes that are in currency in its own domestic market and in accordance with this purpose it displays policies.

Keywords: Emission of dollar, limitless commodification, neoliberalism, global money policies

Küreselleşme değişik boyutları olan bir süreçtir. En önemli boyutu siyasi, egemenlik boyutudur. Ayrıca kültürel, yani hegemonya boyutu var. Bunun dışında ekonomik boyutu da gözden kaçmayacak niteliktedir. Bizim çerçevemiz, olayın bütününe değil, ekonomik yönüne, belli bir açıdan ışık tutmayı amaçlıyor. Çerçevemizi anlaşılır kılmak için milat olarak, Bretton Woods anlaşmasının 1973 senesinde Amerikan Başkanı Nixon tarafından doların altına endeksli olmaktan

kaldırmasını ve dünyanın bu oldubitti karşısında edilgen tavrını almaktayım. Dünyaya kabul ettirilmesi ile evriminin sonuna gelen olgu aslında metalaşma sürecinde son evrenin başlangıcıdır. Yeni dönemin ana karakteristiği, nicel iktisadın tam hâkimiyet sağladığı 1991 tarihinde SSCB'nin de dağılması sonrası kapitalizmin dünyanın geri kalanına ekonomik taleplerini dikte etmesi ve her nesnenin ticari mal (meta) olarak rahatça spekülâtif dalgalarla Batı dışı dünyanın zararına olarak sürekli ve farklı boyutlarla dolanım halinde olmasıdır. Sömürgeciliğin bu yeni boyutu, kapitalizmin kalesi ABD tarafından kontrol ve idare edilmekte, araçlarını ise parasal argümanlar ve siyasi antlaşmalar oluşturmaktadır. Bu çalışmada bu yeni oluşumun zararlarını ana başlıklar halinde ortaya koyacak ve takasa konu edilen yeni değişim değerlerini inceleyeceğim. Dolarların karşılığı olarak çelik kasalarda saklanan altın da artık parasal argüman halinde bir meta olarak bu spekülasyonlara konu olmaktadır ve küremizi karşılıksız basılan Amerikan kağıt paraları kaplamıştır. Banknotlar merkez bankalarında anında altına çevrilebilirliği kaldırılmış yani tarihsel olarak meta ticaretinin salt altın bazlı (metapara) yürüdüğü antikiteden günümüzde salt güvene dayalı kâğıt parçasına evrilmiştir. Kapitalizm doğası gereği dönüşüme ve dönüştürmeye devam etmekte metalaştırma tüm hızıyla ilerlemektedir. Önüne kattığı şeyleri bir kasırga gibi metalaştırmakta işe başladığı yer olan kıymetli madenleri munzam karşılık olarak bekletmek yerine çevrime dahil etmek üzere borsa spekülasyonlarına entegre edilmesi sadece az bulunduğu için kıymetli bir madeni kutsamak değil serbesti kazandırılan Altının da tüm diğer argümanlar gibi metalaşmaya dahil edilmesidir. Son yirmi yıl içerisinde menkul değer olan altın ons fiyatının, 280 dolardan 1.850 dolara çıkması son birkaç ay içerisinde 1400 dolara düşmesi iddia edildiği gibi dolar-avro paritesinden değil fiyatının belirlendiği Londra ve Frankfurt borsalarında gelişen spekülasyonların sonucudur. Kapitalizmin güncel aşaması olan neo-liberalizmin oluşturduğu problematik, sosyolojik olarak metalaşmanın da zirve noktasıdır. Doların yerküremiz üzerindeki serbestçe dolaşımı katma değerlerin (ticari mallar) karşılığı olarak ödenmesi primitif ama zorunlu bir güven duygusuna dayalı ticari bir ilişkidir. Roma İmparatorluğu'nda tüm yollar Roma'ya çıkardı. Modern zamanlarda ise tüm yollar doların başkenti New York'a çıkmaktadır.

Değişim kendi kendini bile betimleyemeyecek kadar hızlı olmakta, her şeyin metalaştığı ve dönüşümün baş döndürücü hızda olmasının kaynağı ise her şeyin ama her şeyin metalaştırılmış olmasını global sermayenin yeni yüzünü tanımlarken bile tanımın eskimiş olabileceği, gerçeğin ta kendisi olmasıdır. Artık toplumların ve bireylerin altında herhangi bir zemin kalmamıştır. Değişimin hızını tarif ederken zorlanmamızın nedeni metalaşmanın yeryüzünde bulunan tüm nesnelere tamamen içerisine almış olmasını ve basit piyasa argümanı olarak bir oyun dekoru haline getirmesini kastediyorum. Nesnelere tamamen meta haline getirilmesi sonucu zeminsizliğin, değişimin ivmesini oluşturduğunu ve bireylerin, ulus-devletlerin denetimi dışında yalnızlaştığını, değişim ve dönüşümün ta-

rifi zor hızı nedeniyle bireylerin meslek sahibi olsalar bile organik dayanışmanın bile mümkün olamaması nedeniyle mesleklerin bile çok kısa süreler içerisinde kayboldukları veya farklılaştıkları gerçeğidir. Nesnelerin tümüyle metalaşması zeminsizliği, yani kimliksizliği getirmekte; bu kaygan yapı içerisinde bireylere biçilen rol üretimde değil, tüketimde birliktelik olmaktadır.

Ortak değerlerin artık tüketim değerlerinde aranmasının nedeni olarak neo-liberalizmin sınırsızlığının kaynağının, ulusötesi şirketlerin hacimsel büyüklüğünün ulus-devletlerin çok üstünde olmasında ve bireylere dayattığı tüketim imajının nedenselliğinde aramak gerekir. Ulus-devletlerin etkinliğinin ve hatta bağımsızlıklarının şeklen olması sonucunda birbirine çok uzak coğrafyalar ve uzak mekanlarda yaşayan bireyler hızla benzer nitelikteki formlara bürünmektedirler. Kurulu sistem tektipleşme dayatırken, kültürlerin özgünlüğünün ve yerel kimliklerin savunulması dikkat çekici bir çelişkidir. Neo-liberal düzen içerisinde yerel kimlikler otantik özelliklerini yitilmiş ve ontolojisi tamamen folklorik gölgelerden ibaret olarak çıplak bırakılmıştır. Ancak sistem bir yandan da yerel siyaseti, kimlik siyasetini kışkırtmaktadır. Ayrıca sosyo-ekonomik nitelikteki dayatmalarla tüketim toplumu bireyleri yaratılmakta, pazar imkanı olarak tasniflenmiş kitleler etkisizleştirilmekte, üretimi gerçekleştiren ulusötesi şirketler karlarını işletmenin makine teçhizatını yenilemeye aktarmakta, AR-GE departmanlarına ve ihtiyat akçesi olarak tutmaya devam etmektedir. Bu durumun tersine, eksilen efektif talebin devamlılığı için yurt içinde ve dışında kitlelere tüketim tavsiye etmektedirler.

Keynesgil ihtilalin getirdiği teori ve çözümlere karşı ihtilal (teori) *laissez faire* yanlılarınca getirilmiştir. Bu yeni makro teori “monetarizm” olarak adlandırılır. Milton Friedman önderliğinde petrol krizi ve sonrasında gelen durgunluğa Keynesyen teorilerin yetersiz kaldığı iddiası ile hakim ekonomi doktrini haline gelir. Monetarizm uygulamada en önemli birincil sorun olarak enflasyonu, işsizliği ikincil sorun olarak ele alır. Ayrıca devletin küçültülmesi hedefine yönelik özelleştirmeleri ve sosyal nitelikli kamu harcamalarını azaltmayı savunmuştur. Friedman’a göre devletin ekonomide yapacağı tek şey, her yıl para arzını (reel gelir artış haddine göre) sabit bir oranda arttırması ve başka hiçbir işe karışmamasıdır. Monetarist iktisat teorisinde Keynes’in “talep yönetimi” yerine “ekonominin arz yönü önemlidir” vurgusu yapılmıştır. Friedman’a göre iktisadi istikrarsızlık, para miktarındaki değişmelere bağlı bir olaydır ve devletle bankaların sisteme müdahalesinden doğar. 1929 Büyük Krizini, ABD para stokunun 1930’lardaki büyük azalışına dayanarak nakdi bir olay sayar.¹ Bu yönüyle monetaristler, Keynes’in eksik talep “efektif talep” artışı için getirmiş olduğu kamu harcamalarının artışıyla 1929 büyük krizine çözüm bulunduğunu kabul etmez.

¹ Gülten Kazgan, *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2012, s. 254-258.

Talep artışı sağlamak amacıyla arttırılan Kamu harcamaları sonucu otomatikman piyasaya gereken ilave para artışını sağlamıştır. Friedman, konferans için gittiği bir üniversite yemekhanesinde ücretsiz yemek yediklerini öğrendiği öğrencilere dönerek “bedava yemek diye bir şey yoktur” demiştir. Para miktarındaki değişimler konjonktür dalgalarını açıklamakta tek etken olmasa da konjonktür dalgaları bundan bağımsız değildir.² Monetarizmin teorisinden bugüne ABD pratiği iç ve dış piyasalarda para miktarını, yani emisyon hacmini o günlerde telaffuz edilmesi dahi imkansız biçimde çok daha yukarılara taşımıştır. Bu yüksek basılan para miktarının enflasyona neden olmaksızın nasıl taşındığının ve kontrol altında tutulabildiğinin mekanizması ise neo-liberal yapıda saklıdır.

ABD'nin iç ve dış borçları, emisyona dahil ettiği dolarlardan kaynaklanmaktadır. Yurtdışı dolarların ciddi bir bölümü ihraç edildikleri ülke tarafından üçüncü bir ülke ile olan ticari faaliyetlerde doların konvertibl niteliği nedeniyle kendi aralarında kullanılmakta bir kısmı ise ABD'ye yatırım amacıyla geri dönmektedir. Hiçbir iyimserlik 16 trilyon dolara yaklaşan borç stoku sorununun aşılmasına yönelik net bir açıklama getirememekte, ayrıca bu oran ABD'nin bir yıllık GSMH oranına 2013 itibarıyla eşitlenmiş durumdadır. ABD ülke dışından mal alımı veya uluslararası şirketlerinin yurt dışı yatırımlarının karşılığını ödemek amacıyla ihraç ettiği banknotların tekrar Amerikan hazinesinden tahvil veya Wall Street Borsasında hisse senedi alımı olarak dönmesi sonucunda Federal Bütçe olarak gelişmiş ülke standartlarının üstünde borçlanmıştır. ABD'nin ve Batı Avrupalı sanayileşmiş ülkelerin saklı yüzü, uluslararası şirketlerdir. Konsolide bütçe dışında bulunan ve dünya üzerinde farklı ülkelerde üretim ve pazarlama faaliyetleri yürüten devasa boyutlarda sermaye gücüne sahip olan bu şirketler neo-liberalizmin yani iktisadi küreselleşmenin arka planını oluşturmaktadırlar. Dünya genelinde iktisadi faaliyetler giderek daha fazla hacimsel büyüklüklerle uluslararası şirketlerin iş sahası haline dönüşmekte ve bu dev ölçekli şirketler kuruldukları ve kararların alındığı ülkeye merkez, faaliyette buldukları diğer dünya devletlerini ise çevre ülkeler olarak tanımlamaktadırlar. Küreselleşme fenomeninin altında yatan ana etken ve bütün dünyanın birbirine benzemesinin kaynağı uluslararası şirketlerdir. Uluslararası şirketlerde sermaye sürekli biriken varlık olarak niteliğini sürdürmekte, sanıldığı gibi bir yerden diğer yerlere göçmemektedir. Oysa neo-liberalizmin getirdiği unsurlar Hedge Fonlar başta olmak üzere sıcak para hareketleri bir ülkeden diğerine kazançlarıyla birlikte kısa sürelerde mekan tanımadan gezinmektedirler. Belli merkezden, elektronik olarak bu sermaye hareketleri doların hakimiyeti, yani dünya parası olması nedeniyle rahatlıkla kontrol edilmektedir.

Devletler günümüzde ekonomik faaliyetlerini iki kurum aracılığıyla sürdürür. Birincisi vergiler başta olmak üzere gelirlerin toplandığı idari ve sosyal

² Gülten Kazgan, a.g.e., s. 257.

giderlerin ödeneğinin gerçekleştirildiği hazine olmakta. İkinci kurum ise kağıt paranın basım (matbaa) işleminin gerçekleştiği Merkez Bankası olmaktadır. Merkez Bankası evrimini 20. yüzyılda tamamlayan ekonomi kurumlarından. ABD Merkez Bankasını Başkan Woodrow Wilson 1913 senesinde çıkan kanunla kurumu Federal Reserve olarak adlandırmıştır. Federal Rezerv Kurulu'nun kurulma fikri Amerikalı banker Paul Warburg'a aittir. Ulusal bankaların katılım payı katkısı olarak yatırdıkları aidatlar ise büyüklüklerine göre % 6 olarak belirlenmiş, bu yatırım Federal Reserve'in ilk sermayesi olmuştur.³ Teorik tanım gereği devlet genel ekonomide, Merkez Bankası aracılığı ile belirlediği zorunlu rezerv oranları, açık piyasa işlemleri ve reeskont faiz oranları gibi enstrümanlar temel para politikası araçlarıdır. Zorunlu karşılık oranlarının azaltılması para arzını genişletme ve faiz oranlarını düşürme imkanı verir. Batı-dışı ülkelerde reeskont ve açık piyasa enstrümanları dışında son yıllarda zorunlu karşılık oranlarının gelişmiş herhangi bir ülkeye göre çok yüksek tutulmakta bu sayede yerel paranın emisyon hacmi daralırken yerini dolar almaktadır. Yine teori gereği Merkez Bankaları para basımını (emisyon hacmini) keyfi nedenlerle artırıp azaltamaz; bu işlemi vergi kaynağı demek olan cari piyasaların olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla belli kriterlere dayalı olarak gerçekleştirir. Kapitalizmin gelişme evresine uzun bir süre boyunca altın külçe varlığına dayalıydı, yani hükümetler tarafından çıkarılmış kağıt paralar bankalara getirildiğinde eğer istenirse karşılığı belli olan saf altın ile değiştirilme zorunluluğu bulunmaktaydı. Bu tarihte iktisadi faaliyette bulunanların aradığı sattıkları malların aslında altın karşılığının olmasıydı. Yine o tarihlerde salt güven unsuru yani devletlerin güvenilir ve güçlü olduklarının kanıtı banknotların altın karşılığı anında ödenebilir oluşuydu.

Kapitalizmin evrimi içerisinde ticari faaliyetlere taraf olan kişi veya kuruluşların karşılıklı alım satım işlemleri esnasında ödeme yükümlülüğü olan senetlerin çok sonraları çeklerin ve devletlerin borçlanma senetleri demek olan tahvil ve bonolarında piyasalarda yer alması ile sonuçlanan süreç ile birlikte kıymetli evraka dayalı emisyon oluşmuş altın dışı ama altına dayalı bir biçimde sistem içerisine yavaş yavaş dahil olmuştur. I. Dünya savaşı sırasında savaşın uzanmayacağı en güvenli bölge ABD olunca yaşlı kıta Avrupa'nın çağlar boyu servet birikimi özel şahısların hesabından o zamana kadar Dünyanın rastlamadığı ölçüde transfer olmuştur. ABD'nin 1914 sonunda o zamanki dolar kuruna göre 1.5 milyar dolar olan altın rezervleri 1917 sonunda 2.9 milyar dolara yükselmiştir.⁴ 1944 yılında Bretton Woods antlaşması ile başlatılan Amerikan dolarının altına endekli olması (1 Ons=35 Usd) nedeniyle diğer ülkelerin merkez bankası aktiflerinde "altın yerine dolar" tutarak kendi ulusal para birimlerini dolar rezervle-

³ J.K. Galbraith, *Para: Nereden Gelir Nereye Gider*, Çev. Nilgün Himmetoğlu, Belkıs Çorakçı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 159.

⁴ J.K. Galbraith, a.g.e., s. 174.

ri oranında dolanım miktarlarını belirlemeleri temel alınmıştır. Bretton Woods ile Amerikan Merkez Bankası (FED) 35 dolar getiren herkese 1 ons altın ödeme yapacağını ilan etmiş oluyordu. 1973 sonrası ABD Başkanı Nixon döneminde tek taraflı bir kararla altına konvertibilitenin kaldırılmış olduğu açıklaması diğer ülkelerin durumu kabul etmemelerini getirmemiş hatta henüz periferi hale getirilememiş eski sosyalist ülkeler, Çin başta olmak üzere mevcut yapıya entegre olmuştur. Merkez Bankası'nın piyasaya banknot ihraç etmesi aslında bir borçlanma işlemidir. Egemenlik alamet-i farikası sayılan bu işlem tarih boyunca hükümlerine haklarına sahip olanlar tarafından kullanılmıştır. Para basımı Senyoraj hakkı olarak da tanımlanır ve piyasalara para süren Merkez Bankası bilançosuna kar yazılması demektir. Diğer bir ifadeyle Merkez Bankası, dönem içerisinde karlılığını arttırmış olmakla piyasalara ilave para sürdürdüğünü gösterir yani emisyon hacmini arttırmıştır. Diğer taraftan piyasaya para sürmesi, Merkez Bankasının borçlanma işlemidir. Merkez Bankasının en önemli silahı faiz oranlarıdır, piyasaya para sürmenin açık ifadesi iskonto faizlerinde indirimdir. FED faiz oranlarını 2000 senesinde % 6.5 seviyesinden 2013 itibarıyla % 0.25 düzeyine indirmiştir. Zorunlu karşılık oranlarının azaltılması da Merkez Bankalarına para arzını genişletme ve faiz oranlarını düşürme imkanı verir. ABD dışı ülke vatandaşları olup tasarrufları dolar cinsi banka mevduat hesabı olmayıp yastık altı dolar birikimi olan azımsanamayacak bir nüfus ve ABD dışı tüm ülkelerin merkez bankası aktiflerinde ihtiyat karşılığı duran dolarlar ile aslında Amerika'ya faizsiz kredi vermekte, bedava fonlamış olmaktadır. ABD borcu diğer ülkelere yaymış durumdadır. Karşılıksız basılan dolarlar yurtdışı piyasalarda ABD'ye ucuz borç alma avantajı ve kazandığından fazla harcama olanağı sağlamıştır.⁵

Batı ülkeleri, kendi aralarında olmaktan ziyade Doğu topluluklarıyla, özellikle de Ortadoğulu petrol ihracatçısı ülkelerle, emek ve hammadde zengini Çin gibi ülkelerle ticaret yapma eğilimi içindedirler. Bu ticaret sonucunda yüksek karlılığın yanı sıra dolar hacmi de yüksek düzeyde tutulmuş olmaktadır. Olayın sadece ekonomik boyutu yoktur, ekonomi bazlı olmayan politik stratejiler ve spekülasyonlar da etkilidir. Örneğin hazine kağıdı ve faiz oranları önceden belirlenerek piyasa üzerinde etkili olmaktadır. Buna bağlı olarak ABD sanayi endeksinin düşme eğilimi gösterdiği şeklindeki haberler dolaşıma sokulmakta, mikro kriz risklerine işaret eden görsel ve yazılı basının kalın puntolu makale başlıkları piyasayı biçimlendirmektedir. Böylece şekillenen suni ortamda elinde yüklü miktarda dolar rezervi birikmiş olan ülkeler doların değerinin düşmesini engellemek amacıyla sisteme daha fazla bağımlı olmak zorunda kalmakta, mevcut durum aynı zamanda Batı dışı ekonomilerin küresel sisteme zorunlu katılım ve desteğini sürekli dayatmaktadır. Tekrar altını çizmek gerekirse, elinde fazladan

⁵ Yıldız Sertel, "Büyük ve Güçlü Demokratik Amerika Masalı", *ABD ve Serbest Piyasa Masalı* içinde, A. Başer Kafaoglu, Yıldız Sertel, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005.

Amerikan banknotu birikmiş hiçbir ulus-devletin sistem dışında hareket etmesine imkan yoktur. Çünkü doların değeri düşerse ellerinde bulunan rezervde simetrik oranda değer kaybı olacaktır. ABD'nin güncel faiz oranlarının, tahvil alan açısından bir negatif getiri sunduğunu hatırlatmak gerekir. Banka faizleri resmi enflasyon değerlerinin altında seyrettiği için, sözgelişi ABD'de vatandaşın elinde tuttuğu dolar rezervinin değeri düşmekte, bunlar Hedge Fonlara ve Wall Street, Nasdaq, Nyse Composite gibi borsalara yönelmektedir. Günümüzde miktar formülasyonu, dolanımdaki nakit para hacmiyle bunun dolanım hızına, bir de banka mevduatlarıyla bunların ciro hızına bağlı olmakta, bunların toplamı ticari piyasaların hacmini oluşturmaktadır. Emisyon hacmi, piyasada bulunan paranın hacmi piyasaya mal üreten iktisadi yapının belirleyicisidir. Dolanımda bulunan para miktarının azlığı para devir hızını da düşürür doğal olarak ekonomi soğur. Enflasyon bugün olduğu gibi düşme eğilimi gösterir ancak ticaret yavaşlar, büyüme olumsuz etkilenir. Bu sonuca dayalı olarak eğer ABD'nin GSMH'si düşerse para birimi olan doların değerinin düşmesi gerektiğidir. Doların değer kaybı yaşaması ise yukarıda belirttiğim haliyle aktifinde dolar tutan ülkelerinde aynı miktarda zarar görmeleri, eksiye düşmelerini doğuracağından bu durumda tüm ulusal devletlerin yapması gereken el birliğiyle kurları mevcut halinde tutma zorunluluğu olmaktadır. ABD'ye borç veren ülkelerin başında 1.153 milyar dolar ile Çin geliyor. Çin'i 907 milyon dolar ile Japonya ve 333 milyar dolar İngiltere izliyor. Açıktır ki küremiz Sam Amca'nın çiftliği olma vasfını çoktan kazanmış ve eller havada olduğundan kimin cebinden ne ölçüde ulusal zenginliğin çalınacağına dair hükümde malum ülkeden verilmektedir. Kürede dolanımda bulunan dolarların üçte ikisi Amerika dışındadır.

Global ekonomik sistem içinde, ülkelerin ekonomik işlevlerini devam ettirmek için ihtiyaç duydukları yabancı fonları, uluslararası piyasalardan temin etmeleri büyük ölçüde onların kredi notlarına bağlıdır. 30 Nisan 2013 tarihli Bloomberg web sitesinde şu çarpıcı ifade yer almaktadır: Haklarında finansal kriz döneminde iflas eden iki mortgage şirketi bağlantılı anlaşmadaki riskleri gizledikleri iddiasıyla dava açılan Morgan Stanley ve kredi derecelendirme kuruluşları Moody's ve Standard & Poor's, anlaşma yoluna giderek 225 milyon dolar ödemeyi kabul etti. Ülkemizi yakından ilgilendiren bir başka örnekte; uluslararası derecelendirme kuruluşu Fitch Rating, Türkiye'nin kredi notunu yatırım yapılabilir seviyeye yükseltti. Fitch Ratings, Türkiye'nin yabancı para cinsinden uzun vadeli kredi notunu BB+'dan BBB'-ye yükseltti, yerel para cinsinden kredi notunu BB+'dan BBB'ye çıkardı. Fitch açıklamasında, "Türkiye'nin güçlü ticari performansının da yardımıyla resesyona yaşamadan yeniden dengelenmenin başarılması ve işsizliğin 11 yılın en düşük seviyesine çekilmesi, Türkiye'nin ekonomik esnekliğine ve direncine işaret ediyor" ifadesini kullandı. Fitch ayrıca, Türk ekonomisinin daralan cari işlemler açığı ve düşük enflasyon ile sürdürülebilir büyüme oranına dönme yolunda ilerlediğine inandığını vurguladı. Yeni ekonomi literatüründe kredi notu; uluslararası alandaki kredi verme ilişkilerinde, kredi açılan ülkelerde meydana gelebilecek

önemli olaylar neticesinde kayba uğrama olasılığı şeklinde tanımlanmıştır.⁶ Geçtiğimiz günlerde ise Başkan Obama'nın Fitch hakkındaki olumsuz düşüncesi manşet olmuştur. Politik ve istismar amacıyla hareket ettikleri gerçeğine karşın yeni sistemin bir organı olarak faaliyet göstermeye devam etmektedirler.

Parasal araçlar, bizim küreselleşme olgusunu bir başka olumsuz yönüyle tanımamıza izin verecek niteliktedir. Sıcak para deyimi ile kısa süreli likit yatırımların tahvil, bono ve borsa odaklı yatırımlardır. Günümüzde ise gıda dahil her türlü ürünü spekülasyon, yüksek kar amaçlı kullanan ve çok hızlı hareket eden fon yönetimleridir. Birleşik Devletler vatandaşlarının tasarruflarını enflasyon köpüğünden yukarıda değerlendirmek için gidebileceği iki alternatif bulunur; birincisi borsa, ikincisi Hedge fonlardır. Bretton Woods, para düzeni çöktüğünden bu yana para tüccarları dünya piyasalarının işleyişini belirliyor. Uluslararası hukuk gerçek anlamıyla zaten var olmayı başaramamış gerçek anlamıyla güçlünün hukukudur. Hükümetler bir düzen sağlamadıkları için para tacirleri hukuku ellerine almışlardır. George Soros, 1992 yılında İngiltere'nin Avrupa para sisteminden çıkması sayesinde birkaç gün içerisinde 1 milyar dolar kazandı. Çoğu Soros gibi şöhret meraklısı olmayıp gölgede çalışmayı arzu ederler (CRT, Nation Banks, Bankers Trust, Salomon Brothers).⁷

Dünya Ticaret Örgütünün gümrük vergilerini indirtmesi Batı-dışı ülkelerin cari açık vermelerini ithalat karşısında ihracat kalemlerinin yetersizliği sonucu hizmet sektörüne yönelmeleriyle sonuçlanmakta ancak bu sektörlerinde (turizm gibi) düşük katma değerli olmaları yanında kolaylıkla komşu "az gelişmiş" ülke tarafından benimsenerek taklidi ile rekabet sonucu hızlanarak büyüyen bir açığa neden olmaktadır. Turizm örneğinden devam edersek gelen turistin fiyat garantisi olması nedeniyle yerel lezzet sunan işletmeler yerine franchising fastfood restoranları tercih etmesi gibi yan etkenlerde eklendiğinde çözüm olmaktan ziyade hizmet sektörlerinin gelişmiş ülke vatandaşlarına ucuz tatil sağlamak dışında az gelişmiş ülkeye fayda sağlaması mümkün değildir. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın durumları gözlenebilir. Ayrıca ülkemiz örneğinde yaşanmakta olan doğu ve güney komşularımıza yoğun olarak yönelttiğimiz Müteahhitlik hizmetleri de, W.W. Rostow'un sınıflandırmasında tanımladığı şekliyle, içerdiği yoğun emek gücüne ve proje deneyimine dayanmaktadır. Devletin hazine aracılığıyla borçlanmaya gitmesi piyasadaki en itibarlı kredi müşteri olması müzmin mevduat ve kredi açığı olan özel işletmelerin kredi maliyetlerini arttırmakta, hatta ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Bu yönüyle iç piyasadaki borçlanmaya çıkmak zorunda kalan yerli işletmelerin kendi pazarlarına girmiş uluslararası şirketlerle reka-

⁶ Yılmaz Pekmezcan, <http://www.tpdf.org/kredi-derecelendirme-rating-kuruluslari-ve-turkiye%E2%80%99nin-yeni-gorunumu%E2%80%A6-1.html>

⁷ Arslan Başer Kafaoğlu, Yıldız Sertel, a.g.e.

bet edebilmeleri olanaksız hale gelmiştir. Vergi salma yetkisinin devletin tekelinde olması dolaylı ve direk olmakta, ülkemizde de sıkça görüldüğü şekliyle bu hantal ve güncellenmeyen yapı küçük ve orta ölçekli işletmeleri de anında veya uzun vadeli etkilemekte, dış ülkeler karşısında yerel firmaların rekabet imkanlarının ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

Amerikan yatırım bankası Morgan Stanley'in baş ekonomisti Stephen Roach şu gerçeği ifade etmektedir: Dünya toplam döviz rezervlerinin yaklaşık % 75'ini Amerikan doları oluşturmaktadır. Yine, dünya GSMH'ı içindeki ABD'nin % 32'lik payının iki katından fazlası dolar temelli varlıkta tutuluyor. Aynı zamanda, yabancı yatırımcılar ABD Hazine borçlarının % 45'lik bölümünü, ABD şirket borçlarının yüzde 35'ini ve ABD hisse senetlerinin yüzde 12'sini ellerinde bulunduruyorlar. Bütün bu oranlar ya rekor ya da rekora yakın yüksekliktedir. Dünya önceden asla bu kadar büyük bir stoku, hem büyümenin motoru hem de mali değer deposu olarak ABD'ye yatırmamıştı.⁸ Bu noktada temel ayrım ise Birleşik Devletlerin kendi içerisinde dolanımda olan nakit ile yurtdışında dolanan Amerikan dolarlarının trafiğinin kontrolü olmaktadır. Birleşik Devletler ülke içi para trafiğini enflasyon ve tüm diğer ekonomik rasyoları nominal seviyede tutmak, (para miktarının artışı çok kısa bir dönemde talep artışı yaratacağından klasik enflasyon sorunu) yurtdışında dolanımda olan dolarlardan (sadece Hedge Fonlar 2 trilyon dolar) yani IMF gibi kuruluşların temel amacı kolaylıkla anlaşılır olmaktadır. Günümüzde uluslararası ticaret Avrupa Birliği ile Euro, İran gibi izole edilmiş fundamentalist tabir edilen izole edilmiş ülkeler dışında tamamen Amerikan doları ile gerçekleştirilmekte ve ödemeler ülkeler arası (Swift) hava- le transferleri New York üzerinden alıcı hesabına gönderilmektedir. Amerikan dolarları, yeni küresel düzene dahil olan ülkelerin dış ticaret ödeme aracı aynı zamanda kontrol aracıdır. Bu tespitten sonra Amerika'nın Ortadoğu ve Uzakdoğu'ya uzanan para savaşlarına geçebiliriz. Amerika ve Avrupa'nın Libya savaşını siyasi düzeyde bir dizi girişimin devamı olduğu gibi ekonomik düzeyinde de bu siyaset geçerli hale getirilmektedir. Kaddafi'nin petrolünü altın ile satacağını beyan etmesiyle birlikte alelacele devrilmesi için kum saati çalışmaya başlatılmıştır. Oysa daha bir ay önce meşhur çadırını Paris'te, Elysee Sarayı'nın bahçesine kurdurmuştu. Savaştan önce görsel ve yazılı medyada Kaddafi'nin yüz milyar doları aşkın kişisel servetine değinilmekteydi; ancak hiçbir yerde şahsi parası çıkmadığı gibi kendisi tüm ailesi öldürüldü. Amerika ve Avrupa'ya artık sizin karşılıksız paranızı kabul etmiyorum demek yani sistem dışına çıkmaya çalışmak küresel finans piyasasınca kabul edilebilir davranış değildir. İran, halen pek çok ülkeye altın ile petrol satmakta ve gazete puntolarında ise nükleer santrallerinde uranyum zenginleştirmeyi amaçladığı aslında enerji amaçlı değil

⁸ Minqi Li, "Yeni Liberalizmden Sonra: İmparatorluk mu, Sosyal Demokrasi mi, Sosyalizm mi?", <http://www.antimai.org/bs/minqili0204.htm>

nükleer güç olmaya çalıştığı konusu gündeme getirilmektedir. Amerikan petrol kartelleri ile alivire (vade) antlaşmaları yapmaya yanaşmayan doğal zenginliklerini millileştirmiş olan OPEC üyesi devletlere yönelik izole edici politikalar uygulanmaya devam edilmektedir.

ABD, yıkılmaz ekonomik ve politik açıdan egemen güçtür. Karar merci, tek egemen güçtür. Cari açığını ve yüzde yüze varan borçlanma sorununu kendi istediği usullerle giderecektir. Ani büyük dolar devalüasyonunun, kürede bir şok dalgasına ve tüm dengelerin yok olmasına neden olacaktır. Bu durumda çözüm yolu da enflasyon karşısında eksi faiz yani dolar devalüasyonu olmakta, tedbirli, sıkı denetim altında uygulanmakta olduğunu söyleyebiliriz. Parası değer kaybeden ABD iç pazarında yerli mallar ucuz, ithal mallar pahalılaşacaktır. Dolarizasyonun egemen olduğu küremizde ulusal iç pazarların durgun, talep eksikliği niteliğini, ABD pazarına ihracat ile gideren yerel ekonomilerine bu durumun yansıması deflasyonist etkiler şeklinde olacaktır. Asya ekonomileri hep birlikte, ABD cari açığının yarısı kadar fazlaya sahiptir. Ama döviz kurlarını ABD dolarına göre düzenlemekte ya da döviz kuru değerlenmesini önlemek için anında müdahalelerde bulunmaktadır. Çin hükümeti açısından Yuan'ın Dolar karşısında değerinin düşük tutulması, ihracata yönelik kurgulanmış ekonomileri nedeniyle daha yapısal ve öznel öneme sahiptir. Bu da uyarlamaların yükünü neredeyse tamamen Avrupa ve Orta Doğu bölgesine yüklemektedir. Avrupa ekonomisi yerel talepte hiçbir genişleme yaratmamıştır ve büyümesi de tamamen ihracata yöneliktir. Almanya halen Avrupa Birliği'nin en çok ihracat tutarına (1 trilyon 492 milyon dolar) sahiptir, bu rakam 82 milyonluk bu ülkenin küredeki üçüncü büyük ihracat merkezi olduğunun göstergesidir.⁹ Avrupa Merkez Bankasının, Federal Reserve'in faiz indirimine yanıtı hiç gecikmedi; 2 Mayıs 2013 toplantısında doların bollaşmasına yanıtı % 0,50 düzeyinde tarihi dip noktası oldu.¹⁰

Batı dışı ülkelere önerilen yeni trend olan enflasyonla mücadele temel ekonomik hedef olarak belirlenmiş olmakta, buna karşılık işsizlikle mücadele göz ardı edilmekte, yani tam istihdamda denge ilkesi terk edilmiştir. Uygulama açıkça eksik istihdamda dendedir. Reel sanayi ihmal edilmiş, yerine hizmet sektöründe yer alan karlılığı düşük faaliyetler konumlandırılmıştır. Batı dışı ülke pazarlarında dolaşımda olan yerel para birimlerinin emisyonu merkez bankalarının açık piyasa işlemleriyle en alt seviyelerde tutulmaktadır. Böylece bu ülke ekonomileri kontrol altında tutularak dış ve iç şoklara yönelik stabilizasyon gerçekleşmiş olmaktadır. Bu ülkeler için enflasyon ile mücadele etmenin yolu dolanumdaki para miktarını azaltarak dengelemek, talebin sabit kalmasını sağlamak, sabit arz ile dengeye getirmekten geçmektedir. Nihayetinde, yerel para birimleri açıkça ken-

⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html>

¹⁰ <http://tr.euronews.com/2013/05/02/amb-buyume-icin-faiz-indirimine-gitti>

di ulusal pazarlarından çekilmekte, yerlerinin Amerikan doları ile doldurulması sağlanmaktadır.

Paradigmanın boyutunu sergileyebilmek için tarih içerisinde benzer bir olaya gönderme yaparak, banknot çağından çok öncelerde Amerika'nın İspanyollarca keşfi ve kıtanın yağmalanması esnasında inanılmaz rakamlara ulaşan Peru gümüşü ile Meksika ve Şili altınına rağmen sekizlik Real'lerin içerdiği kıymetli maden oranının bilinçli bir şekilde düşürüldüğünü anımsatalım. "1630-1650 yıllarında Potosi darphanesinde sahte sikke basımıyla ilgili rezaletin, meblağının önemi açısından bir benzeri görülmedi ama sahte reallerin basımları İspanyol imparatorluğunun en kuşku duyulmayacak köşelerinde yinelenmeyi sürdürdü. Örneğin, Sevilla'nın çok değer verilen, güvenilir bir darphanesi vardı. Floransalı sarraf Giovan Battista della Torre, 1600 yılında Sevilla darphanesinin 'tüm darphanelerin kraliçesi' olduğunu yazıyordu. Oysa 9 Temmuz 1664 tarihinde Cenova darphanesi madeni para konusunda yetkililere, Sevilla'da basılmış ve Cenova'ya Cadiz'den gelmiş olan 8'lik real'lerin, yasa gereği içermeleri gereken gümüş miktarının çok altında gümüş ihtiva ettikleri için sahte olarak kabul edildiklerini ihbar ediyordu."¹¹

Batı dünya egemenliğini bir düzen haline getirirken zenginliğin yeniden üretimi ve sömürünün sürekli hale getirilmesi esas kaygısı olmuştur. Kapitalizm üretici güçlerin gelişmesinde başarılı olmuştur. Aynı zamanda dünya nüfus piramidinin en üstünde yer alan belli bir kesimin maddi zenginliğini sağlamayı da başarmıştır. Ancak insanlığın büyük bir çoğunluğunun temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamayı başaramamıştır. Mevcut dünya egemenlik düzenin böyle bir derdi olmadığı da açıktır. Immanuel Wallerstein kapitalist dünya ekonomisinin başlangıcından bu yana, dünya nüfusunun yoksul çoğunluğunun yaşam kalitesinde herhangi bir ilerleme olup olmadığını sorgulamaktadır.¹² Bunu sadece iktisadi verilerle, rakamlara dayalı olarak ölçmek mümkün değildir. Amerikan düzeni bu nedenle işi kalpazanlığa vurmuştur. Doların üzerine yazdıkları ("In God we trust") gibi Amerika Tanrıya güvendiğine göre bize de Amerika'ya güvenmek mi düşmektedir?

¹¹ Carlo M. Cipolla, *Fatihler, Korsanlar, Tüccarlar*, Çev. Tülin Altınova, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 61.

¹² Immanuel Wallerstein, *Historical Capitalism with Capitalist Civilization* (London: Verso, 1995)'ten aktaran Minqi Li, "Yeni Liberalizmden Sonra: İmparatorluk mu, Sosyal Demokrasi mi, Sosyalizm mi?", <http://www.antimai.org/bs/minqili0204.htm>